

ПЕДАГОГІКА, ПСИХОЛОГІЯ ТА МЕДИКО-БІОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ

Науковий журнал 2010, №7

Засновники: Харківське обласне відділення Національного олімпійського комітету України, видавництво ХДАДМ.

Головний редактор:
Єрмаков С.С., доктор педагогічних наук,
професор, м. Харків, Україна.

Редакційна колегія:

Бенсбаа Абделькрим, м. Дубаї, ОАЕ.
Бізін В. П., доктор педагогічних наук,
професор, м. Кременчук, Україна.
Бойченко С. Д., доктор педагогічних наук,
професор, м. Мінськ, Беларусь.
Дмитрієв С. В., доктор педагогічних наук,
професор, м. Нижній Новгород, Росія.
Камаєв О.І., доктор педагогічних наук,
професор, м. Харків, Україна.
Коробейників Г. В., доктор біологічних наук,
професор, м. Київ, Україна.
Лейкін М.Г., доктор педагогічних наук,
професор, м. Портленд, США.
Носко М. О., доктор педагогічних наук,
професор, м. Чернілів, Україна.
Ткачук В. Г., доктор біологічних наук,
професор, м. Київ, Україна.
Хорхе Альберто Рамирес Торреальба,
м. Маракаї, Венесуела.
Ягелло В., доктор наук з ФВіС,
професор, м. Гданськ, Польща.
Яо Вен Чунь, доктор наук,
м. Шицзячжуан, Китай.

Журнал затверджено ВАК України:
(педагогічні науки, фізичне виховання і спорт).
Постанова Президії №1-05/3 від 08.07.2009р.

Видання включено до списку журналів Міністерства науки і вищої школи Польщі - наказ MNiSW-DPN-105-1007-2/AW/09, KOMUNIKAT Nr 8 z dnia 31 marca 2009 r.; 13.05.2009. <http://www.nauka.gov.pl>.

Журнал відображено у базах даних:
IndexCopernicus
<http://journals.indexcopernicus.com/>;
Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського
http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/PPMB/search.html
Російська електронна бібліотека
<http://elibrary.ru>

ISSN 1818-9210 (Online), 1818-9172 (Print)

Свідцтво про реєстрацію:
КВ 15370-3942ПР от 06.07.2009р.

Періодичність - 1 номер на місяць.

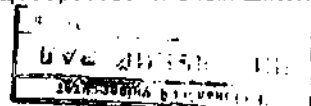
Видається за рішенням Вченої ради Харківської державної академії дизайну і мистецтв (протокол № 8 від 22.04.2010р.)

Адреса редакції:
Україна, 61068, м. Харків-68, а/с 11135.
Тел. (057) 755-73-58; факс: 706-15-60;
<http://www.sportscience.org/>
e-mail: sportart@gmail.com

© Харківське обласне відділення Національного олімпійського комітету України, 2010
© ХДАДМ, 2010
© С.С. Єрмаков, 2010

ЗМІСТ

Артишченко А.О. Здатність до самообілізації індивідуально-психологічних можливостей як складова особистісної мобільності учнів загальноосвітньої школи.....	3
Борова Т. А. Адаптивне управління розвитком інтелектуального капіталу у вищому навчальному закладі.....	7
Вовк Л.В. Формирование у студентов специальной медицинской группы культуры здорового образа жизни с помощью компьютерных технологий.....	12
Гаврилова Н.В., Фурман Ю.М. Перспективи застосування методики ендогенно-гіпоксичного дихання для вдосконалення функціональної підготовленості юних велосипедистів.....	17
Гончар О.В. Теоретико-методологічні засади ідеї педагогічної взаємодії учасників навчального процесу.....	21
Добровольська М.В. Лікувальна верхова їзда як засіб фізичної реабілітації дітей з церебральним паралічем.....	26
Дутчак М.В., Шкретій Ю.М., Томашевський В.В. Система підвищення кваліфікації тренерів збірних команд України з олімпійських видів спорту.....	29
Євдокімов Є.І., Єльнікова М.В. Динаміка обміну ліпідів під впливом фізичного навантаження.....	35
Корзан Т. І. Підвищення ефективності фізичної підготовки учнів вищих професійних училищ.....	40
Кудін А.П., Тимошенко О.В., Володько І.В., Козубенко К.О., Мішаровський Р.М., Питомець О.П. Формування комунікаційно-інформаційної компетентності майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту.....	44
Лошицька Т.І. Біологічний вік та темпи старіння організму студентів.....	50
Маликова А.Н. Использование некоторых показателей системы кровообращения при оценке эффективности реабилитационных мероприятий среди работников промышленного предприятия 31-35 лет.....	53
Мамаєва О. В., Мамаєв Д. Ю. Фізична культура і спорт як чинники соціалізації особистості.....	58
Назаренко Ганна. Тенденції розвитку теорії й практики гуманізації післядипломної педагогічної освіти в Україні на початку ХХ століття.....	61
Науменко С.О. Психолого-педагогічні засади та практичний досвід створення дистанційного курсу.....	66
Олійникова К. О. Відновлення функцій поперекового відділу хребта у дзюдоїстів засобами фізичної реабілітації.....	70
Опара І. В. Корекція рухових порушень молодших школярів з дитячим церебральним паралічем в умовах спеціальної школи.....	73
Пасічник В.М. Лікувальна фізична культура як складова фізичної реабілітації при остеохондрозі попереково-крижового відділу хребта.....	76
Приходько Г. І. Зміст рекреаційно-оздоровчої роботи у літніх дитячих колоніях України наприкінці ХІХ – з початку ХХ ст.	80
Рудина О. М. Проблема профільного обучения по спортивному направлению в общеобразовательных школах.....	84

Система підвищення кваліфікації тренерів збірних команд України з олімпійських видів спорту

Дутчак М. В., Шкрєбтій Ю. М., Томашевський В. В.

Національний університет фізичного виховання і спорту України

Анотація:

Розглянуто стан та перспективи удосконалення системи підвищення кваліфікації тренерів, задіяних в підготовці спортсменів України до Олімпійських ігор, чемпіонатів світу та Європи з літніх та зимових видів спорту. Показано, що система підвищення кваліфікації повинна бути гнучкою та мобільною з елементами дистанційного навчання. Найбільш оптимальною для тренерів збірних команд України з олімпійських видів спорту є багаторівнева система підвищення кваліфікації, яка складається з трьох підсистем: постійне самовдосконалення, участь в організованих формах підвищення кваліфікації, аналітична та науково-практична діяльність.

Дутчак М. В., Шкрєбтій Ю. М., Томашевський В. В. Система повышения квалификации тренеров сборных команд Украины по олимпийским видам спорта. Рассмотрено состояние и перспективы совершенствования системы повышения квалификации тренеров, задействованных в подготовке спортсменов Украины к Олимпийским играм, чемпионатам мира и Европы по летним и зимним видам спорта. Показано, что система повышения квалификации должна быть гибкой и мобильной с элементами дистанционного обучения. Наиболее оптимальной для тренеров сборных команд Украины с олимпийских видов спорта будет многоуровневая система повышения квалификации, состоящая из трех подсистем: самосовершенствование, участие в организованных формах повышения квалификации, аналитическая и научно-практическая деятельность.

Dutchak M.V., Shkrebtiy J.M., Tomashevskiy V.V. System of improvement coacher's professional skill of national teams of Ukraine in Olympic sports. in the article the condition and prospects of perfection of system of improvement of professional skill of coaches and doctors involved in preparation of sportsmen of Ukraine to Olympic games, the World championships and Europe by summer and winter sports is considered. It is shown that the system of improvement of professional skill should be flexible and mobile with elements of distance learning. The optimal is the multilevel system of improvement of professional skill consisting of three subsystems: self-improvement, participation in the organised forms of improvement of professional skill, analytical and scientifically-practical activities.

Ключові слова:

тренер, підвищення кваліфікації, компетенції, дистанційне навчання, олімпійські види спорту.

тренер, підвищення кваліфікації, компетенції, дистанційне навчання, олімпійські види спорту.

trainer, improvement of professional skill, competence, distance learning, Olympic sports.

Вступ.

Сучасна система олімпійської підготовки характеризується високим рівнем динамізму та наукоємності. Постійне зростання рівня спортивних досягнень детермінує пошук та впровадження інноваційних підходів до вдосконалення всіх складових підготовки спортсменів, здатних успішно конкурувати на міжнародній арені. Ефективна праця сучасного тренера національних збірних команд немислима без творчого підходу, генерування нових ідей та реалізації їх на практиці. Сьогодні очевидно, що тренер, який постійно віддає свої знання й вміння спортсменам, повинен дбати власне і про поповнення цього потенціалу й підняття його на вищий рівень.

20-30 років тому вітчизняні тренери мали суттєву перевагу перед тренерами багатьох зарубіжних країн, особливо країн Заходу відносно знань, які забезпечують ефективність їх діяльності. Основним елементом цієї системи було обов'язкове одно чи двомісячне навчання тренерів на факультетах підвищення кваліфікації з періодичністю один раз на п'ять років із складанням іспитів та захистом кваліфікаційних робіт.

Підвищення кваліфікації на факультетах доповнювалось щорічними конференціями з проблем спортивної підготовки із залученням провідних тренерів і фахівців. Окремі конференції з видів спорту проводились за участю 200-400 провідних тренерів з різних республік. Підвищення кваліфікації тренерів збірних команд також здійснювалось за їх участі в діяльності комплексних наукових груп при збірних командах з видів спорту, в процесі обговорень результатів досліджень спортсменів, планів їх підготовки, тощо. Ця система забезпечувала сучасну на той час методичну базу тренерів, їх здатність

працювати на рівні, який перевищував можливості їх зарубіжних конкурентів [8].

На жаль, починаючи з кінця минулого століття цю систему підвищення кваліфікації тренерів, які здійснюють підготовку до найбільших змагань, включаючи Олімпійські ігри, чемпіонати світу і Європи, було повністю демонтовано. Припинили діяльність факультети підвищення кваліфікації у зв'язку з відсутністю державного замовлення, не здійснювалась атестація тренерів, не проводились науково-методичні конференції, було згорнуто функціонування комплексних наукових груп при збірних командах.

Зараз відповідна робота зведена до епізодичних і безсистемних заходів, які здійснюються завдяки ентузіазму окремих фахівців та організацій. Звичайно, що такий стан справ негативно позначається на кваліфікації тренерів – їх знання обмежені рівнем базової вищої освіти, більша частина яких забута і зведена до загальних положень, а також фрагментів сучасної системи підготовки, які накопичені під час тренувальних зборів та змагань. Аналіз свідчить, що переважна частина тренерів збірних команд не володіє знаннями, передбаченими сучасними програмами для спеціальних вищих навчальних закладів – теорії та методики спортивної підготовки, спортивної фізіології, біохімії, біомеханіки, медицини, тощо [9, 10].

Ситуація загострюється і в зв'язку з тим, що останніми роками в багатьох країнах сформовані системи підвищення кваліфікації, які ефективно діяли у колишній радянській системі спорту вищих досягнень. В країнах, які є конкурентами України на міжнародній спортивній арені, не тільки розгорнуті різні форми підвищення кваліфікації, але й також передбачено атестацію тренерів за її результатами, без чого вони не допускаються до роботи. За участю федерацій з видів

спорту та державних органів запроваджено визнання 4-5 рівнів кваліфікації тренерів в залежності від їх теоретичної підготовленості та результатів практичної роботи (місця підготовлених спортсменів на чемпіонатах Європи, світу та Олімпійських іграх).

Наукові конференції, семінари із запрошенням провідних вчених, наукові фахові журнали, відповідні інтернет-ресурси, на жаль, тренерським корпусом в Україні здебільшого не використовуються. Відсутня система стимулювання тренерів до підвищення своєї професійної майстерності, в тому числі в Положенні про кваліфікаційні категорії тренерів-викладачів зі спорту. Рівень теоретичної підготовленості тренерів збірних команд ніколи, ніким і ніяк не контролюється [2].

Зазначений стан справ суттєво обмежує можливості тренерів щодо впровадження в тренувальний процес результатів сучасних наукових досліджень, а також щодо розробки та використання інноваційних технологій у всіх компонентах підготовки спортсменів, починаючи від методики розвитку рухових якостей і закінчуючи формуванням і відпрацюванням оптимальних моделей змагальної діяльності. Зараз все частіше можна почути заклики на адресу тренерів, що вони не використовують в повному обсязі дані медико-біологічних обстежень спортсменів в управлінні тренувальним процесом, але в цьому, ради об'єктивності треба зазначити винуваті не лише тренери, але й всі ті, хто не подбав про належне підвищення рівня їх відповідних знань.

Принципово нові можливості у цьому напрямі з'явилися з прийняттям нової редакції Закону України «Про фізичну культуру і спорт». Як відомо, з 1 січня 2011 року Українська держава, вперше за роки Незалежності, взяла на себе зобов'язання забезпечити раз в п'ять років підвищення кваліфікації тренерів та інших фахівців сфери фізичної культури і спорту. Зараз завершується підготовка відповідного положення, яке регламентуватиме цей процес. Разом з цим, зрозуміло, що загальний підхід, який передбачатиме участь у короткотривалих курсах раз у п'ять років, буде недостатнім для тренерів національних збірних. Тут доцільним видається перманентний процес формування «творчої дури» тренерів шляхом їх самоосвіти й спілкування у різних формах з кращими у світі колегами-тренерами, науковцями, біологами, психологами, медиками, фармакологами й іншими фахівцями.

Проведене дослідження є складовою частиною зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2006-2010 роки (узагальнена тема 1.2. «Система організації фізкультурної освіти та кадрового забезпечення галузі фізичної культури і спорту»). Робота виконана в лабораторії нормативно-правового забезпечення сфери фізичної культури і спорту науково-дослідного інституту Національного університету фізичного виховання і спорту України.

Мета, завдання роботи, матеріал і методи.

Мета дослідження: визначення стану та перспектив удосконалення системи підвищення кваліфікації

тренерів, задіяних в підготовці спортсменів України до Олімпійських ігор, чемпіонатів світу та Європи з літніх та зимових видів спорту.

Методи дослідження. Вивчення стану підвищення кваліфікації тренерів здійснювалося з використанням методу теоретичного аналізу та узагальнення, статистичних спостережень за розвитком фізичної культури і спорту України, нормативних актів і законів, які діють у цій сфері. Ці дані приведені у певну систему знань з виділеною предметною областю, усталеними логічними зв'язками, понятійним апаратом, принципами та закономірностями.

Результати дослідження та їх обговорення.

В цей час за даними департаменту олімпійського спорту Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту зі спортсменами збірних команд України з олімпійських видів спорту працює понад 1100 тренерів, включаючи особистих тренерів збірників.

Більша половина цих тренерів задіяна до підготовки основного складу збірних команд, а решта тренує найближчий резерв. Враховуючи специфіку видів спорту та їх пріоритетність відзначається нерівномірний розподіл тренерських кадрів. Найбільший чисельний тренерський корпус у збірних з легкої атлетики (320 тренерів), плавання (66 тренерів), спортивної гімнастики (61 тренер), фехтування (40 тренерів), біатлону (33 тренери), боксу (30 тренерів).

Уявлення у тренерського складу збірних команд про можливості підвищення кваліфікації різні. Опитування засвідчило, що більше половини тренерів їх оцінює як добрі, а 41% вважають свої можливості підвищення кваліфікації як погані [5, 6, 7].

Такий стан можна пояснити тим, що тренери не можуть навіть на короткий термін часу зупинити процес підготовки. Враховуючи таку специфіку тренерської діяльності необхідно скласти більш гнучкі графіки та шукати інші форми підвищення їх кваліфікації. Необхідна багаторівнева система підвищення кваліфікації, яка б сприяла професійному зростанню їх рівня. Однак, для постійного розвитку підвищення кваліфікації спеціалісту вже недостатньо тільки раз на п'ять років пройти навчання на курсах підвищення кваліфікації: процес навчання мусить бути постійним.

Найбільш оптимальною може стати багаторічна система підвищення кваліфікації тренерів збірних команд, яка включає три рівні: (1) постійне самовдосконалення; (2) регулярна участь в організованих формах підвищення кваліфікації (курси та стажування); (3) аналітична та науково-практична діяльність. Тренер повинен системно займатися самоосвітою: ознайомитись з новою спеціальною інформацією, здійснювати обмін думками з колегами щодо професійних проблем (перший рівень підвищення кваліфікації). Безумовно, багато корисної систематизованої інформації тренер може отримати на курсах підвищення кваліфікації, де вона подається в концентрованому освітньому впливі (другий рівень підвищення кваліфікації). Під час курсів тренер повинен поповнити свої професійні знання тією інформацією, якою він не може опанувати самостійно. Такий курс має спонукати тренера до генеру-

вання нових творчих планів і професійних ідей, а також визначати вектор розвитку подальшої самоосвіти. Вищим рівнем підвищення кваліфікації тренерів збірних команд покликана стати аналітична та науково-практична діяльність (третій рівень), яка дозволить не тільки аналітично і творчо підходити до рішення педагогічних задач, але й ефективно їх вирішувати.

Узагальнення передового світового досвіду з підвищення кваліфікації тренерів національних збірних команд дозволяє висловити окремі рекомендації щодо шляхів формування відповідної системи в Україні.

Очевидно, що тут не може бути одного шаблону, оскільки в кожному виді спорту існують свої можливості для організації відповідної роботи. Виправданим видається запровадження порядку, відповідно до якого щорічно у вересні державні тренери на підставі запитів тренерів збірних команд, пропозицій навчальних і наукових закладів, можливостей всеукраїнських та міжнародних федерацій, Національного олімпійського комітету України й Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту розробляють проекти планів підвищення кваліфікації тренерів національних збірних команд з відповідних видів спорту на наступний рік. Такі проекти узагальнювались би відповідними структурними підрозділами Міністерства та Виконавчої дирекції НОК й подавались в жовтні у вигляді проекту спільного рішення Міністерства і НОК на розгляд Експертної ради з підготовки та участі спортсменів України в Олімпійських іграх. Після схвалення Експертною радою проекту вказаного рішення, воно адресувалось би керівництву Міністерства і НОК для розгляду та затвердження плану підвищення кваліфікації тренерів збірних команд з обов'язковим зазначенням обсягу та джерел фінансування.

Однією з проблем в навчальному процесі підвищення кваліфікації тренерів збірних команд, яка порушує плановість та ритмічність в її діяльності, є співпадання термінів навчання та виїздів тренерів на збори, змагання і т.п. Рационально заздалегідь уточнювати календар зборів і змагань з видів спорту, або здійснювати набір кандидатів, орієнтуючись на зимові та літні види спорту. Наприклад, для біатлоністів та лижників зручніше організувати навчання навесні та восени, а веслувальникам – восени та взимку і т.д.

Запропоновані плани підвищення кваліфікації тренерів національних збірних команд мають включати на кожен рік участь тренерів у лекціях, семінарах, диспутах, «круглих столах» на актуальні теми спортивної підготовки за модульною системою в обсязі не менше 20 годин із запрошенням кращих вітчизняних фахівців та міжнародних експертів. Такі заняття можна організувати на навчально-тренувальних базах під час зборів збірних команд, в перервах між змаганнями на міжнародних та всеукраїнських спортивних заходах (чемпіонатах, кубках, турнірах, тощо).

Оптимальними формами організації підвищення кваліфікації можуть бути також спеціальні курси в перехідний період тренувального процесу: консультування тренерів під час зборів та змагань запрошеними кращими тренерами світу та науковими працівниками;

виступи тренерів на наукових конгресах, конференціях з узагальненими результатами відповідних досліджень; вивчення науково-методичних книг та статей у фахових наукових виданнях та інтернет-ресурсах.

Побудова змісту освіти для підвищення кваліфікації тренерів збірних команд має здійснюватись на основі компетентісного підходу, який базується на визначенні переліку ключових компетенцій та розробці змісту базових, тематичних та авторських курсів, які забезпечать поглиблену спеціалізацію, яку ці компетенції будуть формувати та вдосконалювати.

Навчальні плани підвищення кваліфікації тренерів не можуть бути малою копією навчальних планів вищих навчальних закладів, а головні акценти навчально-програмної документації та змісту освіти мають розкрити такі розділи:

- основи підготовки національних команд до Ігор Олімпіад;
- стан та шляхи оптимізації змагальної діяльності спортсменів високого класу;
- загальні основи підготовки спортсменів;
- техніко-тактична та психологічна підготовка спортсменів;
- рухові (фізичні) якості та фізична підготовка;
- структурні утворення процесу підготовки спортсменів;
- відбір, орієнтація, управління і контроль у системі підготовки спортсменів;
- моделювання та прогнозування;
- востренувальні та позазмагальні фактори в системі підготовки та змагальної діяльності спортсменів високого класу.

Аналіз змісту професійної діяльності тренерів збірних команд та їх кваліфікаційних вимог в сукупності дозволяє запропонувати основні професійні компетенції, які визначають їх загальну професійну компетентність, серед яких:

- розробка та виконання заходів, передбачених Державними програмами розвитку виду спорту в Україні, цільовими програмами підготовки спортсменів до чемпіонатів світу, Європи та Олімпійських ігор;
- планування, організаційне забезпечення та контроль за підготовкою збірної команди України з виду спорту;
- забезпечення організації навчально-тренувального процесу;
- контроль та коригування планів індивідуальної підготовки членів збірної команди України з виду спорту;
- відбір спортсменів та формування збірної команди України для участі в офіційних міжнародних змаганнях;
- контроль за дотриманням антидопінгових вимог;
- забезпечення медико-біологічного супроводження контролю тренувальної і змагальної діяльності.

Ключові компетенції є визначальними для планування змістових ліній підвищення кваліфікації тренерів збірних команд та подальшої розробки навчального матеріалу. Змістовні лінії – це елементи освітнього процесу, навчального курсу або дисципліни, які струк-

турують навчальний матеріал у відповідних зв'язках та співвідношеннях.

Виходячи із ключових професійних компетенцій тренерів збірних команд можна сформувані такі змістовні лінії підвищення їх кваліфікації:

- 1) нормативно-правова база, акти державних органів з питань, що стосуються їх діяльності;
- 2) основні тенденції розвитку виду (видів) спорту, вітчизняний та світовий досвід, можливості його використання і впровадження в Україні;
- 3) стан та шляхи оптимізації системи олімпійської підготовки в Україні;
- 4) система підготовки національних команд України до Ігор Олімпіад, чемпіонатів світу і Європи.

Дані, отримані в результаті анкетування свідчать, що більшість тренерів (62 %) вважають за необхідне у більш повному обсязі опанувати нові методи і технології спортивного тренування. Особливу зацікавленість викликають заняття, які проводяться відомими заслуженими тренерами-практиками [3, 4].

Багаторічні дослідження з розробки оптимальних технологій навчання свідчать на користь модульного принципу організації навчального процесу. Він дозволяє враховувати багаторівневу побудову освіти та перспективи для подальшого удосконалення тренерів, як спеціалістів конкретної сфери професійної діяльності.

Модульний принцип організації навчального процесу реалізується за такими рівнями:

- головний, обов'язковий для всіх слухачів модульний блок;
- варіативний базовий модуль;
- курси за вибором з усіх напрямів діяльності тренерів;
- проблемні курси;
- авторські курси провідних фахівців і тренерів;
- тематичні семінари;
- навчання за індивідуальним графіком.

Модульні комплекси для тренерів збірних команд повинні створюватись з урахуванням їх цільової установки на навчання, якості та напрямку базової вищої освіти, рівня кваліфікації та досвіду практичної діяльності. У порівнянні з видами підвищення кваліфікації в інших напрямках професійної діяльності у сфері фізичної культури і спорту, організація навчального процесу для слухачів-тренерів ускладнюється тим, що тему випускної атестаційної роботи вони обирають, орієнтуючись на «свій» вид спорту, що потребує формування малих груп за спортивними спеціалізаціями. Така організація навчального процесу дозволяє цілеспрямовано управляти змістом освіти, є методологічною основою для розробки навчальних планів, програм та інших навчально-розпорядчих документів, які дозволяють успішно реалізовувати освітній процес, наближує його до реальних умов професійної діяльності тренерів збірних команд.

Вирішенням проблеми дефіциту часу може стати впровадження курсів підвищення кваліфікації тренерів з використанням дистанційних технологій, що дозволить підвищити гнучкість і оперативність на-

вчання, охопити більший контингент фахівців та буде економічно більш доцільним порівняно з традиційною формою підвищення кваліфікації [1, 7].

Дистанційне навчання – це сучасна гнучка форма здобуття знань на відстані в зручний для себе час із використанням новітніх інформаційних технологій і систем мультимедіа без безпосереднього контакту між викладачем та тим, хто навчається.

Виділяють три формати дистанційного навчання:

- консультативна форма включає друковану літературу, рідше CD- та DVD-диски з матеріалами, відео- та аудіоматеріали;
- ресурсна – електронні бібліотеки, ресурси Інтернет, CD- та DVD-диски з матеріалами, відео- та аудіоматеріали, меншою мірою друковану літературу;
- інструктивна – дистанційні курси, електронні бібліотеки, ресурси Інтернет, CD- та DVD-диски з матеріалами, рідше відео- та аудіоматеріали, меншою мірою – друковану літературу [6, 7].

Для скорочення термінів старту проекту системи підвищення кваліфікації тренерів збірних команд оптимальним є використання змішаного формату, коли в різних курсах і для різних груп слухачів застосовують різні формати. При цьому доцільно починати проект із простих (консультативного або ресурсного) форматів із поступовим нарощуванням бази навчальних ресурсів і кількості дистанційних курсів.

На початку проекту системи підвищення кваліфікації тренерів збірних команд більш доцільно використовувати базові способи передачі інформації «кейс-технології» дистанційного навчання (друковані посібники та DVD-диски з відео-лекціями), оскільки вони зручні як для тренерів, так і для викладачів. Необхідна розробка навчально-методичного комплексу, що буде містити друковані посібники, DVD-диски з відеолекціями, методичні рекомендації для роботи з курсом. «Кейс»-технології не потребує складної та дорогої технічної підтримки, значних часових витрат на підготовку навчально-методичного комплексу, а також спеціальної підготовки викладачів та тренерів для використання цієї технології.

Для організації процесу підвищення кваліфікації тренерів збірних команд важливе значення має створення випереджаючого інформаційного середовища, яке дозволить вільно використовувати бази даних та сучасні знання у сфері спорту вищих досягнень. Це відомості про захищені дисертації, нові підручники і посібники, статті у фахових виданнях, сучасні інтернет-технології тощо.

З метою повноцінного забезпечення навчального процесу, розвитку наукових досліджень у сфері фізичної культури і спорту та системи олімпійської освіти Національним університетом фізичного виховання і спорту України реалізується багаторічна програма видавничої діяльності видавництвом «Олімпійська література». Перед ним було поставлено завдання видання навчальної літератури нового покоління, яка б мала високий науково-теоретичний рівень, що відображав би досягнення провідних науково-практичних шкіл

і відповідав світовим стандартам у цій галузі. За 15 років існування підготовлено більше 100 книг – підручників, навчальних посібників, монографій, довідників, науково-популярних видань.

Важливим напрямом у роботі видавництва є олімпійський і професійний спорт і особливо підготовка підручників і посібників, підготовлених провідними фахівцями світу.

Найсучасніша інформація висвітлюється в періодичних виданнях Національного університету фізичного виховання і спорту України, зокрема в науково-теоретичних журналах «Наука в олімпійському спорті», «Теорія і методика фізичного виховання і спорту», «Спортивна медицина».

Інтернет-технології в системі освіти це найбільш потужний засіб та всеохоплююче інформаційне середовище, принципово нова організаційно-методична інфраструктура інформаційного обміну. Використання засобів та можливостей інтернет-технологій, як і їх вивчення тренерським складом збірних команд України – найважливіша професійна складова, яка забезпечує ефективність процесу підготовки спортсменів високого класу. Значно розширює інформаційні ресурси підвищення кваліфікації тренерів збірних команд підключення до бази довідково-бібліографічної системи EBSCO.

Наприклад, Sport Discus with text – база даних інформаційно-ресурсного центру «Sport information Resource Centre» охоплює 230 повнотекстових журналів, 2 тисячі монографій, 20 тисяч реферативних описів дисертацій та інші матеріали з біомеханіки, фізіології, спортивного менеджменту, охорони здоров'я, видів спорту, фізіотерапії, спортивної медицини, спортивного законодавства, тощо. Перспективними ресурсами є також інші бази даних – Academic Search Premier, Health Source-Consumer Edition, Health Source: nursing/Academic Edition, MEDLINE.

Важливе місце в організації навчального процесу тренерів збірних команд України відводиться моніторингу його якості. Моніторинг в системі освіти це засіб отримання інформації про результативність навчального процесу, а також за його допомогою здійснюється корекція процесу підвищення кваліфікації, експертиза розвитку якості освіти, дослідження ефективності діяльності викладацького складу. Метою педагогічних моніторингових досліджень є визначення того, наскільки навчальний процес відповідає встановленим вимогам.

В системі підвищення кваліфікації, який реалізує Національний університет фізичного виховання і спорту України, здійснюється обов'язкове анкетування слухачів та викладачів за підсумками сесій, що дозволяє на основі аналізу приймати рішення щодо змін в організації навчального процесу та його змісті.

Атестація тренерів збірних команд України повинна здійснюватись за результатами впровадження методик удосконалення процесу підготовки спортсменів високого класу, набутих в процесі підвищення кваліфікації.

Зцією метою доцільно, щоб тренери збірних команд

щорічно у грудні готували письмовий звіт про підвищення кваліфікації з використанням комп'ютерної техніки, складала іспит із загальнотеоретичної підготовленості, а також проходили відповідну співбесіду на предмет впровадження в підготовку спортсменів досягнень науки та інноваційних технологій зі спеціально створеною інспекторською групою Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту й Національного олімпійського комітету України.

Для підвищення персональної відповідальності тренерів за підвищення професійної майстерності необхідно внести відповідне доповнення до контракту з тренерським складом штатних збірних команд України, а також укласти відповідні договори з особистими тренерами спортсменів збірних команд.

Модернізація системи вищої фізкультурної освіти, здійснена в останні роки, дозволяє використати її різноманітні можливості щодо удосконалення професійного рівня тренерів, задіяних у підготовці спортсменів України до Олімпійських ігор, чемпіонатів світу та Європи. Зокрема, для тренерів, які мають базову вищу освіту у галузі знань «Фізична виховання, спорт і здоров'я людини», є всі підстави для опанування освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» за спрямуваннями – біомеханіка, фізіологія та психологія спорту, олімпійський спорт, фізична реабілітація, спортивний менеджмент тощо. Центр підвищення кваліфікації та післядипломної освіти Національного університету фізичного виховання і спорту України успішно здійснює перепідготовку фахівців, які не мають спеціальної вищої освіти, але задіяні в системі підготовки спортсменів високого класу.

Доцільно повернутись до використання ефективної у свій час форми підвищення кваліфікації – підготовки й захисту кандидатських та докторських дисертацій головними тренерами збірних команд (М.М.Озолін, С.М.Вайцеховський, А.П.Бондарчук, І.А.Тер-Ованесян, О.Я.Гомельський, І.Є.Турчин, А.П.Євтушенко, О.С.Базилевич та інші).

Висновки.

Система підвищення кваліфікації тренерів, задіяних в підготовці спортсменів України до Олімпійських ігор, чемпіонатів світу та Європи, повинна бути гнучкою та мобільною в проведенні навчальних занять, супроводжуватись сучасними технологіями та підходами.

В умовах обмеженого бюджету вільного часу тренерського складу збірних команд України найбільш оптимальною може виявитись багаторівнева система підвищення кваліфікації, яка складається з трьох підсистем: постійне самовдосконалення, участь в організованих формах підвищення кваліфікації (курси та стажування), аналітична та науково-практична діяльність.

Нові тенденції в освіті, нові методи та технології, які забезпечують підвищення професійної майстерності тренерів повинні застосовуватись при плануванні навчально-розпорядчої документації та в змісті курсів.

З метою підвищення персональної відповідаль-

ності тренерів за підвищення рівня професійної майстерності необхідно внести доповнення до контракту з тренерським складом штатних збірних команд України, а також укласти відповідні договори з особистими тренерами спортсменів збірних команд.

Перспективний напрям подальших досліджень вбачається в науковому обґрунтуванні конкретних програм підвищення кваліфікації тренерів збірних команд України з урахуванням специфіки виду спорту та сучасних вимог до організації та змісту цього процесу.

Література:

1. Бакалов В. П. Дистанционное обучение: концепция, содержание, управление [учебн. пособие] / В. П. Бакалов. – М.: Горячая линия – Телеком, 2006. – 107 с.
2. Дутчак М. Ігри XXIX Олімпіади: підсумки, складові українського феномену та уроки для національної збірної команди України // М. Дутчак, Р. Тягур // Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура. – 2008. – Вип. 9. – С. 46–51.
3. Крапотин А. А. Совершенствование системы повышения квалификации кадров в сфере физической культуры и спорта / А. А. Крапотин // Олімпійський спорт і спорт для всіх. – К.: Олімпійська література, 2005. – С. 909.
4. Логвинов В. Г. Інформаційно-комунікаційна складова проблем підвищення якості вищої освіти / В. Г. Логвинов // Сб. научн. статей 10-й міжнародної конференції Української асоціації дистанційного образования («Образование и виртуальность- 2006») – Харьков, 2006. – С. 251–254.
5. Мулик В. Сучасні вимоги до рівня підготовленості тренера / В. Мулик // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2006. – № 4. – С. 113–116.
6. Петрова О. Дистанційне навчання як новітня форма підвищення кваліфікації фахівців галузі «Фізичне виховання і спорт» / О. Петрова, В. Томашевський // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2007. – № 3 – С. 113–118.
7. Петрова О. О. Дистанційна технологія підвищення кваліфікації українських тренерів / О. О. Петрова // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2009. – № 11. – С. 78–82.
8. Платонов В. Н. Система олимпийской подготовки и направления совершенствования подготовки спортсменов к Играм Олимпиады 2008 г. в Пекине / В. Н. Платонов // Наука в олимпийском спорте. – 2005. – № 1. – С. 3–24.
9. Шкретний Ю. М. Правовое и нормативно-методическое обеспечение олимпийской подготовки / Ю. М. Шкретний // Наука в олимпийском спорте. – 2005. – № 1. – С. 135–139.
10. Шкретний Ю. М. Управління тренувальними і змагальними навантаженнями спортсменів високого класу / Ю. М. Шкретний. – Київ: Олімпійська література, 2006. – 257 с.

Надійшла до редакції 16.06.2010р.

Дутчак Мирослав Васильович, д.н. по ФВнС, проф.

Шкретний Юрій Матвеевич, д.н. по ФВнС, проф.

Томашевський Володимир Васильович

mvd21@ukr.net